

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи илмий

ҳодими: Д.Шайхитдинова

Каркидонлар тоқ туёқли сут эмизувчилар туркумига киради. Оиласи еттигача тури ва кенжа турлари бор. Африка, Жанубий Шарқий ва Шарқий Осиёда тарқалган. Тропик ўрмонларда сув бўйидаги чакалакзорларда, тоғларда, ботқоқликларда яшайди. Гавдаси йирик, узунлиги беш метргача, бўйи икки метргача думи қисқа, териси қалин деярли жунсиз. Бурни устида ва қаншарида 1-2, қора каркидонда 3 та шохи бўлади Кўзи кичкина яхши кўрмайди, бўйни қисқа ва йўғон. Бармоқлари учта учидан туёқлари бор. ҳидлаш ва эшитиш органлари яхши ривожланган. Тунги ҳайвон. Якка ёки жуфт-жуфт бўлиб баъзан тўрт, бештаси пода бўлиб юради. Каркидонлар турли ўсимликлар билан озиқланади. Пашша ва сўналардан қочиб ,ботқоққа тушиб ётади. Танаси вазмин ва кўполлигига карамай тез югуради. Гўшти, ёғи истеъмол қилинади. Териси, шохидан турли буюмлар тайёрланади. Бешта суматра, ҳинд, ява, қора, оқ каркидонлар бор. Барча турлари Халқаро Қизил китобга киритилган.

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейида бугунги кунда 100 мингдан ортиқ экспонатлар саланаётган бўлиб, улардан 300 таси Табиат бўлимига оиддир. Булардан 2100 таси гербарийлар, қолганлари ҳайвон қотирмалари ҳисобланади. Бу экспонатлар орасида айримлари нодир ва ноёблиги билан ажралиб туради. Шулардан бири индикотерия ҳисобланади. Бу ҳайвон каркидонлар авлодига мансуб бош суяги бўлиб намоишга қўйилган Ушбу каркидон – индикотерий 2009 йилда Наманган шахрининг Навоий номли театр атрофини ободонлаштириш –қазмиш ишлари жараёнида мавжуд бўлмаган жонзотнинг бош суяги топилган. Музей илмий ходими Эркинжон Мирзаалиев топилгани музейга олиб келиб, уни қандай жонивор эканлигини ва қай даврга мансублигини аниқлаш учун НамДУ олимлари Эркинбой Икромов ва бошқаларни жалб этди. Улар турли

тахминларни ўртага ташлаб, бош суяк қўнғир айикники деган фикрлар билдирилди. Тошкент Давлат табиат музейи директори Зубайдулло Каримовнинг Наманганга ташрифи масалани бир мунча енгиллаштирди. Пойтахт олимлари тегишли тахлил ва экспертизадан сўнг. бир тўхтамга келдилар. Ушбу топилмани бош суяги Индикотерияга тегишли. Унинг баландлиги 5 метрга етиб, ўз даврида замин курасининг энг йирик сут эмизувчи маҳлуқидан саналган. Индикотериялар кичик тўдалар ҳолида ҳозирги Қозоғистон ҳудудида кезиб,ўт-ўланлар, дарахтлар шохи билан озиқланган. Жанубий Қозоғистон ва орол бўйи мингтақалардаги казишмалар вақтида унинг склетлари топилган. Эвалюцион нуқтаи назардан индикотериялар каркидонларнинг энг қадимий авлодларидан (лекин улар бурнида шохи бўлмаган) ва ер тарихининг тўртламчи даврида кирилиб кетган. Бу давр геохронология илми ҳисоб- китобига кўра бизнинг замонга нисбатан 600000 йилдан -3,5млн йил бурун ҳам Наманган ҳудуди дашт бўлмаган. Баландлиги беш метрлик, узунлиги саккиз метрлик жонзотлар яшаганки бинобарин уларга ўт-ўлан, дарахт ҳам ўсган .Бу ғаройиб каркидонлар камида 600000 йилча бурун йўқ бўлиб кетган, аммо негидир номи яшаб қолган. Бу ҳам бежиз бўлмаса керак, қолаверса Чустлик пичоқсозларда дастанинг мугуз-каркидон суягидан тайёрланиши ҳам бир анъана. Аммо матох ҳозир топилмайди. Ҳаёлга келадикки уларнинг аجدодлари уни ер остидан юз миллион йиллар бурун қолиб кетган. маҳлуқ склетидан олишмадимикан?. Чустдаги катта қишлоқлардан бирининг номи ҳам Каркидон бу ном бекорга қўйилмагандир балки? Каркидон Наманганда яшаган эканки мана суяги чиқди. Бу факт юртимизга эмас балки сайёрамиз тарихига таълуқлидир.

АДАБИЙОТЛАР

- 1.Мозийдан садо илмий-амалий,маънавий-марифий журнал 4.(68).2015 йил сони.
- 2.San'at журнал.2/2013 йил сони.
- 3.San'at Ўзбекистон Бадиий Академияси журнали 1/2018 йил №78
- 4.Тамаддун Тарихимизни ўрганамиз 6-сон 2023 й

5. Наманган садоси газета 3 сони апрель'.

6. Наманган вилояти меъморай обидалар сирлари. Наманган нашриёти I. YU.

Юсупов. Э. Ю. Мирзалиев

7. Наманган вилояти зиёратгохлари. Наманган шаҳри 2015 й. Л.

Ахмадалиева